

Józef Gaca

Melioracja katalogu systematycznego Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Biblioteka 4/54, 19-34

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef G a c a

MELIORACJA KATALOGU SYSTEMATYCZNEGO
BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ
UNIwersytetu im.A.MICKIEWICZA W POZNANIU

Istniejący od 1901 r. w Bibliotece Głównej Uniwersytetu im. A.Mickiewicza w Poznaniu katalog systematyczny, który obejmuje całokształt zbiorów biblioteki, jest modyfikacją schematu katalogu systematycznego O.Hartwiga¹. Schemat tego katalogu stopniowo deaktualizował się w związku z rozwojem nauk i wydarzeń społeczno-politycznych. Spowodowało to, iż stał się on od dłuższego czasu - zwłaszcza w dziedzinie nauk społecznych - daleko odbiegający od otaczającej nas rzeczywistości społeczno-politycznej, tak w zakresie układu jak i nagłówków². Mankamenty te nie mogły być dotychczas usunięte ze względu na spełnianą przez tenże katalog dla znacznej części zbiorów biblioteki (około 300.000 vol.) rolę inwentarza. Zbiory gromadzone do r.1938 były ustawiane w magazynie rzeczowo, inwentarz natomiast stanowiły dla tej partii zbiorów karty katalogu systematycznego.

Myśl o zmianie schematów poszczególnych działów głównych, niewątpliwie już wcześniej kielkująca, mogła nabrać realnych kształtów dopiero po zinwentaryzowaniu tzw. sygnatury rzeczowej, co uwolniłoby karty w katalogu systematycznym i dało możliwość ich przedstawienia według nowego schematu.

Z inicjatywy dyrektora Biblioteki, dra Stanisława Kubiaka, inwentaryzacja tych zbiorów zapoczątkowana w r. 1958, uwolniła karty katalogu systematycznego i pozwoliła na stopniową realizację zamierzonych zmian schematów poszczególnych działów głównych. Do realizacji tych zmian przyczyniła się również stała od r. 1958 obsada personalna oddziału katalogów rzeczowych.

Przystępując do zmian schematów, kierownictwo Biblioteki stanęło przed problemem ewentualnej całkowitej zmiany schematu³ i systemu znakowania lub też stopniowej zmiany schematów poszczególnych działów, przy zachowaniu w zasadzie dotychczasowego układu działów głównych i systemu znakowania. W wyniku dyskusji zdecydowano się na drugą alternatywę, wychodząc z założenia, że całkowita zmiana schematu na długi okres czasu wprowadziłaby chaos w katalogu systematycznym, również byłaby technicznie nierealna przy obecnym stanie etatowym pracowników oddziału katalogów rzeczowych. Prawie milionowy księgozbiór, ujęty w katalogu systematycznym, mógł pozwolić tylko na stopniową zmianę schematów działów najbardziej zdezaktualizowanych, jak historia, nauki społeczne, prawo. Dlatego przeprowadzono tylko jedno przesunięcie w dotychczasowym układzie działów głównych. I tak pozostały działy A- ogólny, B- księgoznawstwo, natomiast w dziale C- nauki pomocnicze historii - dokonano pewnej koncentracji i wprowadzono trzy działy: Ca-g Etnografia, Ch-s Nauki pomocnicze historii oraz Ct-z Archeologia. Pierwszy i ostatni z wyżej wymienionych dzia-

łów mieścił się dotychczas w dziale Historia, i to w miejscach rozbijających jedność tego schematu. Działy oznaczone literą C są stosunkowo małe, liczą przeciętnie po 5-6 pudeł a 500 kart. Usunięto jako dział główny D- Krajoznawstwo i włączono go jako poddział do działu U- Geografia. Na skutek tego przesunięcia dział Historia, który oznaczony był literami F-G, oznaczono literami D-E, a dział E- Wojskowość oznaczono literą F. W ten sposób w działach od C-E uzyskano pewne skupienie pokrewnych nauk, od Etnografii poprzez Nauki pomocnicze historii, Archeologię, Historię do Historii kultury⁴.

Przy opracowaniu nowych schematów zachowano dotychczasowy system znakowania, polegający na kombinacji liter i cyfr rzymskich oraz arabskich. System ten, jakkolwiek daleki od doskonałości, daje jednakże możliwość rozbudowy schematu zarówno w układzie poziomym jak i pionowym oraz ma tę główną zaletę, że jest nader prosty i przejrzysty. W wyniku dyskusji ustalono w zasadzie czterostopniowy podział pionowy jako obowiązujący przy budowie schematu: duża litera alfabetu dla pierwszego, mała litera alfabetu dla drugiego, cyfra rzymska dla trzeciego i cyfra arabska dla czwartego stopnia podziału. Szło tu głównie o to, aby zachować przejrzystość budowanych schematów zarówno dla klasyfikującego jak i dla czytelnika. Zbytńio rozbudowane w pionie schematy dezorientują częstokroć czytelnika oraz utrudniają szybkie i łatwe korzystanie ze zbiorów.

Opracowując nowe schematy, zwrócono też uwagę na jednoli-

ty układ działów formalnych - generalistów, zarówno dla działów głównych jak i dla poddziałów 2. stopnia. Układ ten dla działów głównych w zakresie nauk historycznych przedstawia się następująco:

- Ca I Bibliografie (chronolog.)
- Ca II Czasopisma i wyd. ciągłe (alfab. wg tyt.)
- Ca III Encyklopedie (chronolog.)
- Ca IV Słowniki "
- Ca V Dzieła zbiorowe "
- Ca VI Historia etnografii "
- Ca VII Metodologia "
- Ca VIII Biografie (alfab. wg nazwisk)
- Ca IX Kongresy i zjazdy (chronolog. wg zjazdów)
- Ca X Towarzystwa, Stowarzyszenia (alfab. wg państw)
- Ca XI Muzea, Wystawy (alfab. wg miejscowości)
- Ca XII Opracowania ogólne, Podręczniki (chronolog.)
- Ca XIII Opracowania szczegółowe (alfab. wg wyrazów głównych)

Podział CaVI w przypadku historii będzie zawierał historię historiografii, w przypadku archeologii - historię archeologii itp. Oprócz tego wprowadzono jednolity podział miejsca. Zastosowano tu podział geograficzny według słownika "Polskie nazewnictwo geograficzne świata"⁵.

Spośród opracowanych przeze mnie schematów do działów B, C, D-E, chciałbym szerzej omówić dział D-E Historia. Na wstępie krótka charakterystyka dotychczasowego schematu. Dział formalny dotyczący historii powszechnej zawierał pod-

działy takie jak: Tablice chronologiczne, Historia Europy. Bezpośrednio za poszczególnymi zagadnieniami FbVIII szła Historia Żydów FbIX, następnie wspomniany już dział Fc Etnografia, Fd Historia religii pozachrześcijańskich i Mitologia. Dopiero od litery Fe-Ff następowała Historia starożytna, Historia średniowieczna do końca XV w. z podziałem według wieków i od XVI-XX wieku Historia nowożytna również z podziałem na wieki. W kolejności umieszczona była pod literami Fp-Fs Historia Polski, gdzie w ramach poszczególnych regionów zamieszczono m.in. Historię Litwy, Białorusi, Ukrainy w jednym szeregu alfabetycznym obok ziem obecnie do Polski należących. Dopiero od litery Fu umiejscowione były poszczególne państwa europejskie od Albanii do Turcji. Układ był tłumaczeniem alfabetycznego układu w języku niemieckim, np. Dänemark, Deutschland, co w efekcie dało następującą kolejność państw: Dania, Niemcy, Francja, Grecja, Wielka Brytania itp. W dalszej kolejności następowała historia poszczególnych kontynentów: Gr Afryka, Gs Ameryka, GtI-II Azja, GtIII-IX Australia, Gv Historia kultury, Gw Archeologia i pod Gx-z ponownie Historia kultury. Działy formalne jak i rzeczowe były zbudowane w sposób bardzo nierównomierny. Szereg państw posiadało zarówno działy formalne jak i rzeczowe, inne tylko formalne lub tylko rzeczowe. Jak z powyższego wynika, schemat ten był przestarzały nie tylko z punktu widzenia aktualnego stanu politycznego, społecznego i geograficznego odnośnych państw, lecz również ograniczony pod względem układów formalnych.

Przy budowie nowego schematu oparłem się na szeregu bibliografii i kompendiów dotyczących historii powszechnej jak i poszczególnych państw⁶. Konieczne to było głównie dla ustalenia podziałów chronologicznych w ramach poszczególnych państw. Dla ogólnej budowy schematu wykorzystano szeregi publikowanych schematów względnie ich projektów⁷. Zmiana schematów poza systemem znakowania była całkowita zarówno w części metodologicznej jak i w układzie formalnym. Katalog systematyczny, mając spełniać oprócz funkcji informacyjnej także rolę dydaktyczną, musiał wysunąć zagadnienie marksistowskiego ujęcia opracowanego schematu. Ujęcie to polegało w pierwszym rzędzie na przyjęciu za podstawę podziału chronologicznego marksistowskiej periodyzacji historii powszechnej oraz historii poszczególnych państw, w miarę jak taka periodyzacja została ustalona⁸; po drugie, na wprowadzeniu nowych nagłówków poszczególnych działów i poddziałów sugerujących ideowy charakter schematu.

Materiał dotyczący historii powszechnej został podzielony na 4 epoki:

Historia starożytna - ustrój niewolniczy do IV w.

Historia średniowieczna - ustrój feudalny od V w. do poł.

XVII w. z podziałami:

1. Wczesne średniowiecze V-X w.

2. Rozkwit średniowiecza XI-XV w.

3. Późne średniowiecze XVI-poł.XVII w.

Historia nowożytna - ustrój kapitalistyczny 1648-1917 - z podziałami:

1. Okres od połowy XVII w. do Rewolucji burżuazyjnej we Francji, 1648-1788

2. Okres od Rewolucji burżuazyjnej we Francji do Komuny Paryskiej, 1789-1870

3. Okres od Komuny Paryskiej do Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji w Rosji, 1871-1918⁹.

Historia najnowsza z podziałami:

1. Okres międzywojenny 1918-1939

2. Drugą wojna światowa 1939-1945

3. Świat po drugiej wojnie światowej 1945-

Biblioteczny system podziału nauk, jako system wybitnie praktyczny, przy utrzymaniu założeń wynikających z metodologii danej nauki, musi budować swoje schematy w oparciu o istniejące konkretne wytwory piśmiennictwa¹⁰. Dlatego też epokę wspólnoty pierwotnej włączono do archeologii. Także w pewnych działach odstąpiono od ścisłej naukowej periodyzacji historii powszechnej. Na przykład okres od Komuny Paryskiej do Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji w Rosji, 1871-1917, zamyka się na roku 1918. Konieczność owego przesunięcia cezury o rok wyniknęła z charakteru klasyfikowanego materiału. Większość prac omawiających ten okres kończyła się na roku 1918. Również ze względu na dobro czytelnika i przejrzystość schematu, przy datach zamknięcia pewnych okresów trzeba było poczynić pewne - drobne zresztą - odstępstwa od ustalonej periodyzacji.

Umieszczona dotychczas w dziale formalnym historii powszechnej historia Europy otrzymała własny dział formalny,

podobnie jak i historia pozostałych kontynentów. Przyczyną takiego dotychczasowego zaszeregowania historii Europy było niewątpliwie to, że Europa, mająca szeroko opracowane dzieje, weszła jako pierwsza do historiografii i historia jej przez długie wieki utożsamiona była z historią powszechną. Obecnie, kiedy następuje coraz większa integracja świata i coraz większą rolę w dziejach ludzkości odgrywają pozostałe kontynenty, zaistniała konieczność szerszego niż dotychczas uwzględnienia ich w układzie poziomym schematu.

Jeśli idzie o mniejsze państwa europejskie typu Albania, Luksemburg itp., schemat przewidział trójstopniowy układ poziomy, przy ustalonym dziale formalnym i możliwości rozbudowy w pionie dwóch działów rzeczowych.

Dp II₁ Bibliografie (chronolog.)

Dp II₂ Czasopisma i wyd. ciągłe (alfab. wg tyt.)

Dp II₃ Dzieła zbiorowe (chronolog.)

Dp II₄ Źródła

"

Dp II₅ Opracowania ogólne. Podręczniki (chronolog.)

Dp II₆ Opracowania szczegółowe (alfab. wg wyrazów głównych)

Dp II₇ Kraj i ludzie (chronolog.)

Dp II₈ Poszczególne osoby (alfab. wg nazwisk)

Dp III Poszczególne okresy (chronolog. wg okresów)

Dp IV Poszczególne regiony, miejscowości (alfab.)

Dział "poszczególne okresy" przy tych państwach w miarę napływu materiału będzie można rozbudować w pionie, da-

jąc dla poszczególnych okresów nagłówki rzeczowe. Podobnie dział "poszczególne regiony i miejscowości" będzie można rozbić na dwa podziały, jeśli to ze względu na narastanie materiału okaże się potrzebne.

W dziale formalnym umieszczono w tym wypadku biografie osób historycznych. Natomiast przy państwach, gdzie poszczególne okresy wyodrębnione zostały nagłówkami rzeczowymi, biografie ww. osób wprowadzone zostały do poszczególnych okresów, w których te postaci żyły i działały. I tak przykładowo dla państw, do których materiał obejmuje kilka tysięcy kart, np. Francja, Niemcy, Polska, Wielka Brytania, ZSRR, budowa schematu na przykładzie Polski przedstawia się następująco:

Polska Dv - Dy

- Dv I Bibliografie (chronolog.)
- Dv II Czasopisma i wyd. ciągłe (alfab. wg tyt.)
- Dv III Encyklopedia, Słowniki (chronolog.)
- Dv IV Dzieła zbiorowe
- Dv IV₁ " " kilku autorów (chronolog.)
- Dv IV₂ " " poszczególnych autorów (alfab.)
- Dv V Źródła
- Dv V₁ " zbiory źródeł (chronolog.)
- Dv V₂ " poszczególne kroniki, kronikarze (alfab.)
- Dv VI Opracowania ogólne. Podręczniki (chronolog.)
- Dv VII Opracowania szczegółowe (alfab. wg wyrazów głównych)
- Dv VIII Kraj i ludzie (chronolog.)

Dv IX Całokształt stosunków z poszczególnymi państwami
(alfab.)

Epoka wspólnoty pierwotnej zob. Cv XXII

Dv XII-XX Epoka feudalizmu VI w. do r. 1795 z podokresami.

Dv XIII Kształtowanie się społeczeństwa klasowego i
pierwsze organizacje państwowe od VI do poł.
IX w.

Dv XIII₁ Źródła (chronolog.)

Dv XIII₂ Opracowania ogólne (chronolog.)

Dv XIII₃ Opracowania szczegółowe (alfab. wg wyrazów głów-
nych)

Dv XIII₄ Poszczególne osoby (alfab. wg nazwisk)

Dv XIV Monarchia wczesnofeudalna od poł. IX w. do r.
1138.

Dv XV Polska w okresie rozróbnienia feudalnego 1138-
1295

Dv XVI Królestwo polskie w l. 1295-1370

Dv XVII Wykształcenie się wielonarodowościowej Rzeczy-
pospolitej szlacheckiej 1370-1572

Dv XVIII Rzeczpospolita szlachecka 1572-1648

Dv XIX Kryzys Rzeczypospolitej szlacheckiej 1648-1764

Dv XX Walka o reformę państwa 1764-1795

Dw Polska w okresie zaborów 1772/95-1918

Dw I Bibliografie (chronolog.)

Dw II Dzieła zbiorowe "

Dw III Źródła "

- Dw IV Opracowania ogólne (chronolog.)
- Dw V Opracowania szczegółowe (alfab.wg wyrazów
głównych)
- Dw VI Okres 1772/95-1806
- Dw VII Księstwo Warszawskie 1806-1815
- Dw VIII Autonomiczne Królestwo Polskie 1815-1831
- Dw IX Zabór austriacki w l.1815-1845
- Dw X Zabór pruski w l. 1815-1845
- Dw XI Rewolucyjne lata 1846-1849
- Dw XII Królestwo Polskie w l.1832-1864
- Dw XIII-XVII Ziemie polskie pod zaborami w l.1850-1918
- Dw XX Emigracja

Dx Polska od 1918 r.

- Dx I Polska w l. 1918-1939
- Dx II Polska w czasie drugiej wojny światowej 1939-1945
- DxIII Polska Ludowa 1945-

Dy Historia regionalna Polski

- Dy I-II Małopolska
- Dy III-IV Wielkopolska
- Dy V-VI Mazowsze
- Dy VII-XXI Ziemie Zachodnie i Północne
- Dy IX-XI Śląsk
- Dy XII-XIII Ziemia Lubuska
- Dy XIV-XVII Pomorze
- Dy XVI-XVIII Pomorze Zachodnie (Była prowincja pruska
Pommern do Odry, obecne woj.szczecińskie
i koszalińskie)

- Dy XIX-XXI Pomorze Wschodnie
- Dy XX Prusy Królewskie-Zachodnie (Była prowincja pruska Westpreussen. woj. pomorskie 1918-1939, Reichsgau Danzig Westpr. w l. 1939-1945, obecne woj. gdańskie).
- Dy XXI Prusy Książęce-Wschodnie (Była prowincja pruska Ostpreussen, obecne woj. olsztyńskie)
- Dy XXII Inne regiony A-Z
- Dy XXV Historia poszczególnych miejscowości A-Z

Również tutaj poczyniono pewne odstępstwa od ściśle naukowej periodyzacji historii Polski. Okazało się to konieczne nie tylko z podanych już wyżej względów (por. str. 25) lecz wynikało z ogólnego charakteru zebranego księgozbioru. To spowodowało, że mimo bliskich nawiązań do systemu fachowego schemat biblioteczny musiał od niego odbiec ze względu na zachowanie przejrzystości sklasyfikowanego materiału dla potrzeb czytelnika.

Wewnętrzne związki współrzędności, narzędności i podporządkowania poszczególnych członów schematu starano się w ramach tej kombinacji literowo-cyfrowej uzyskać przez ściągnięcie literowe względnie cyfrowe dla danego nagłówka. Np. Polska Dv-Dy

Pomorze Dy XIV-XXI całość Pomorza

Pomorze Wschodnie Dy XIX-XXI

dział formalny Dy XIX

Prusy Królewskie-Zachodnie Dy XX

Prusy Książęce-Wschodnie Dy XXI

Umieszczone przy poszczególnych państwach europejskich działy pod nazwą "kolonie" zostały zlikwidowane, jeśli dotyczyły konkretnych obszarów geograficznych. Pozostawiono tylko w działach "opracowania szczegółowe" prace o charakterze ogólnym, dotyczące kolonializmu względnie systemu kolonialnego danego państwa, jako organicznie z tym państwem w pewnym okresie historycznym związane, np. przy Wielkiej Brytanii, Włoszech itp. Natomiast materiał dotyczący poszczególnych byłych jak i jeszcze istniejących kolonii został włączony do działu państw w poszczególnych kontynentach, odpowiadających zasięgowi terytorialnemu opisywanego kraju. Pozostawianie tego materiału przy państwach posiadających kolonie byłoby niesłuszne, gdyż w ten sposób niepodległe państwa Afryki, Azji czy Ameryki zostałyby pozbawione w schemacie dotychczasowego dorobku przedstawiającego ich dzieje.

Schemat odnośnie pozostałych kontynentów został podobnie opracowany z pewnym oczywiście zawężeniem, wynikającym z mniejszej ilości materiału, jednak poszczególne państwa uzyskały swój znak klasyfikacyjny z możliwością dalszej rozbudowy.

Jeśli idzie o stronę techniczną melioracji tego obszernego, bo liczącego 64 pudła, około 32 000 kart działu, to układ kart w pudłach jest w zasadzie chronologiczny, z zastosowaniem chronologii wstępnej, tj. dzieła najnowsze na końcu poddziału. Występujący w niektórych wypadkach układ alfabetyczny został zastosowany według określonych kryteriów.

Większość materiału, tj. około 95%, przeklasyfikowano w oparciu o poprzednią klasyfikację i opis na karcie katalogowej. Około 5% materiału sprowadzono celem przeklasyfikowania z magazynu. Całość materiału w działach od C-E została zmeliowana w ciągu 6 miesięcy przez jednego pracownika. Materiał był w tym czasie porządkowany w pudłach, natomiast etykiety zostały zachowane według starego schematu tak, że czytelnik mógł bez przerwy korzystać z będącego w melioracji katalogu. Na zakończenie melioracji dokonano w ciągu jednego dnia przegrupowania ułożonego materiału, zmiany etykietek i wyłożenia nowego schematu. Poszczególne działy i poddziały powiązano odsyłaczami informacyjnymi i wiążącymi.

W ogólnym układzie nowego schematu działu Historia uzyskano:

1. podział na okresy według marksistowskiej periodyzacji,
2. podkreślenie roli dydaktycznej schematu poprzez ustalenie właściwych nagłówek dla poszczególnych działów i poddziałów,
3. uaktualnienie podziałów terytorialnych według stanu z 1962 r. W dziale Polska nie figuruje już Litwa, Białoruś czy Ukraina, a polskie Ziemie Zachodnie i Północne nie występują już w dziale Niemcy,
4. przejrzystość działów formalnych i rzeczowych, bowiem całość schematu zbudowano konsekwentnie według jednolitych kryteriów.

¹ Schema des Realkatalogs der Königlichen Universitätsbibliothek zu Halle a.S., Beihefte zum Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1888 H. 3.

² Na przestarzałość tego schematu zwraca uwagę już B. Świdorski; Problematyka katalogów rzeczowych. Bibliotekarstwo Naukowe. Warszawa 1955, s.277.

³ Por. L. Buzas; Der systematische Katalog der Universitätsbibliothek München. München 1957 s.3, gdzie wobec faktu zniszczenia katalogu systematycznego zdecydowano się na opracowanie nowego schematu.

⁴ Podobny zakres ma dział G Historia. Nauki historyczne w projekcie klasyfikacji bibliotecznej O.P. Teslenki, zob. O.P. Teslenko; O projekcie klasyfikacji bibliotecznej. Biuletyn Inst. Bibliogr. T.4. 1955 Nr 8, s.206. W analogiczny sposób łączy działy W. Scheider; Die einheitliche Systematik. Leipzig 1959 s.79-81.

⁵ Polskie nazewnictwo geograficzne świata. Oprac. Lech Ratajski. Janina Szewczyk, Przemysław Zwoliński. Warszawa 1959.

⁶ Przykładowo J. Baumgart; Bibliografia historii polskiej. Kraków 1952 i n.; International Bibliography of Historical Sciences. Washington 1926 i n.; Historia Polski. Oprac. zbior. pod red. T. Manteuffla. T.1-2. Warszawa 1957-1960; Historia Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Pod red. B.D. Grelowa, S.W. Bachruszina, W.J. Lebiediewa. T.1-2.

Warszawa 1954; Lehrbuch der Deutschen Geschichte (Beiträge). Hrsg. von A.Meusel und R.S.Schmiedt. Berlin 1959-1961.

⁷ O.P.Teslenko; op.cit.; Gosudarstvennaja publicznaja istoričeskaja biblioteka. Sbornik statej. Moskva 1958; L.Buzas, Der systematische Katalog..., jw.; H.E.Bliss; A bibliographic classification. New York 1952-1953; Library of Congress Classification. New York 1901 i n.; Klasyfikacja dziesiąta, Tablice skrócone. Wyd.2. Warszawa 1958.

⁸ Por. O.P.Teslenko, op.cit., s.219.

⁹ Podobny okres podaje O.P.Teslenko, op.cit., s.218; Gosudarstvennaja publicznaja istoričeskaja biblioteka, s.94; oraz Schema bibliotečnoj klassifikacji. Moskva 1955 s.97.

¹⁰ B.Świdorski; Klasyfikacja piśmiennictwa. Systemy. Bibliotekarstwo Naukowe. Warszawa 1955 s.207; O.P.Teslenko, op.cit., s.200; por. również A.Zajkowska; Struktura katalogu systematycznego. Sprawozdania Tow.Naukowego w Toruniu za r.1956. Toruń 1958 s.76.